

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата філософських наук, доцента кафедри філософії
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Карпенко Мирослави Вікторівни

на дисертацію **Рижик Марії** на тему «**Трансформація міфологічної свідомості у сучасному суспільстві (на матеріалі індійської «нової міфології»)**», подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 033 «Філософія»

Актуальність дисертаційного дослідження та її зв'язок з планами наукових робіт

Дисертацію присвячено актуальній і малодослідженій темі – трансформації міфологічної свідомості в сучасному суспільстві на матеріалі індійської «нової міфології». Як відмічає дисертантка, «нова міфологія» сьогодні виступає інструментом не лише збереження культурної пам'яті, а й формування системи ціннісних орієнтирів, адаптації традиційних уявлень до нових соціокультурних викликів. Вперше на основі аналізу сучасних індійських текстів таких авторів, як Девдатт Паттанаїк, Аміш Тріпаті, Кавіта Кане, досліджено процеси переосмислення традиційної міфологічної системи в контексті актуальних проблем – лідерства, освіти, міжкультурної комунікації тощо. Дисертантка підкреслює унікальність індійського підходу, що зберігає тісний зв'язок із традиційною міфологемами, інтегруючись у глобальний культурний простір. Показана складна, еклектична природа нової міфотворчості, яка поєднує філософські, релігійні, містичні та навіть наукові елементи. В дисертації широко використовуються сучасні західні й українські дослідження.

Дисертацію виконано на кафедрі філософії факультету історії та філософії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова в

рамках науково-дослідних тем № 165 «Дослідження процесів інтеграції й диференціації в сучасному науковому та філософському знанні» (підстава для виконання теми – Наказ ректора ОНУ імені І. І. Мечникова № 3217-18 від 13.12.2016 р., номер державної реєстрації 0117U004073, терміни виконання 01.01.2017 – 31.12.2021) та № 331 «Історія філософії як основа розуміння складних процесів та компонентів сучасної наукової картини світу» (підстава для виконання теми – Наказ ОНУ імені І. І. Мечникова № 2234-18 від 02.12.2022 р., номер державної реєстрації 0123U101273, терміни виконання 01.12.2022 – 31.12.2027).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Рукопис дисертації відповідає встановленим вимогам щодо об'єму та змісту, загальний обсяг тексту становить 184 сторінки (150 сторінок основного тексту).

В **анотації**, яка наведена українською та англійською мовами, стисло викладено основні положення дисертації.

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, показана її наукова і практична значущість, сформульовані мета і задачі дослідження, які необхідно вирішити для її досягнення, описано зв'язок дисертації з науковими планами та темами, наведено відомості про апробацію результатів, публікації за темою дослідження.

У **першому розділі** «Рецепція міфу в сучасному науковому дискурсі у міжкультурній перспективі: теоретико-методологічні засади дослідження» розглянуто теоретико-методологічні засади вивчення міфу. Проаналізовано різні підходи до міфу в західній та українській наукових традиціях, підкреслена міждисциплінарність досліджуваної теми. Окрему увагу приділено індійській культурі та особливостям її академічного сприйняття як на Сході, так і на Заході.

У другому розділі «Міфологічна свідомість у сучасній філософсько-гуманітарній думці. Феномен “нової міфології” та “нової міфотворчості”» досліджується феномен міфологічної свідомості в сучасному культурному контексті. Проаналізовані поняття «нова міфологія» і «нова міфотворчість». Порівнюючи «нову міфотворчість» Індії та західних країн, дисертантка дійшла висновку щодо універсального характеру цього феномену.

У третьому розділі «Індійська “нова міфологія” в контексті сучасних трансформацій міфологічної свідомості та формування нових культурних практик» показано, як індійські автори К. Кане, А. Тріпаті та Д. Паттанаїк трансформують епос «Рамаяна» відповідно до нових культурних реалій. Особливу увагу приділено концепції «бізнес-сутри» Д. Паттанаїка, що поєднує міф з корпоративною етикою.

У четвертому розділі «Метаморфози сакрального у “новій міфології” Девдатта Паттанаїка» розкрито сучасне осмислення понять індійської філософії: «Атман», «Параматман», «джива», «дживатман». Відмічено, що Д. Паттанаїком популяризуються складні дискусійні ідеї.

Висновки відповідають завданням дослідження і відображають результати проведеної роботи.

Список використаної літератури містить 163 позиції (із них 109 – джерела іноземними мовами). На усі джерела в дисертації містяться посилання. Список оформлено за Національним стандартом України ДСТУ 8302:2015.

Наукова новизна одержаних результатів:

– *вперше* окреслено теоретико-концептуальні та праксеологічні контури феномену «нової міфології» на міжкультурному та локальному рівнях, де міф маніфестується як культурна матриця, як регулятор,

мотиватор, «пусковий» механізм суспільних процесів і як форма аналітики соціокультурного буття;

– *вперше* «нова міфотворчість», притаманна сучасній культурі, представлена як сутнісний прояв трансформації міфологічної свідомості в сучасному суспільстві, що виконує функції збереження культурної пам'яті через модернізацію традиційних міфів, реактуалізацію їхньої ціннісно-сислової сфери, а також функції інновації, креативності, компенсаторності;

– *вперше* визначена регіональна специфіка індійської «нової міфології» та її універсальний характер в контексті мультикультуралізму, міжкультурного діалогу та базових тенденцій розвитку сучасної світової цивілізації;

– *вперше* узагальнена та систематизована сукупність базових тенденцій розвитку культури, що репрезентована в феномені «нової міфології»: десакралізація, мультикультуралізм, глобалізація, комерціалізація, вестернізація, диджиталізація, медіалізація, популяризація та масовізація східної культури;

– *уточнено* розуміння ключових функцій міфологічної свідомості (утримання холістичного бачення світу, збереження колективної пам'яті, забезпечення соціальної солідарності, символізація мислення та соціокультурного буття, формування системи цінностей та підтримка аксіологічної сфери тощо);

– *уточнено* напрямки еволюції міфологічного корпусу індійської культури від традиційного міфологічного оповідання з усталеним тематично-сюжетним та смисловим ядром до «нової міфології», яка гнучко та пластично адаптується до проблематики сучасного соціуму і нових проблемних вузлів: фемінізм, кастова система, культурна ідентичність, мова, життєві сценарії людини ХХІ століття.

– *дістало подальшого розвитку систематизація підходів до аналітики, класифікації та типологізації міфів і міфологічного дискурсу в сучасній західній та вітчизняній філософській думці;*

– *дістало подальшого розвитку узагальнення стадій взаємодії індивіда з міфом в сучасному соціумі (відторгнення, адаптація, інтеріоризація) та індивідуально-особистісних типів стосовно міфу (експерт-носій міфологічної свідомості, передавач-медіатор, споживач результатів чужої міфотворчості, індивід з послабленим міфологічним світосприйняттям тощо); особливостей перевтілення трансформованих «ноюю міфологією» героїв епосів в архетипи сучасних лідерів в усіх сферах суспільної діяльності.*

Положення наукової новизни, що виносяться на захист сформульовані відповідно до тематики дослідження, відповідають меті і задачам дисертації та підкреслюють володіння дисертанткою науковою методологією.

Академічна доброчесність

Порушень академічної доброчесності в дисертації та наукових публікаціях, у яких висвітлено основні наукові результати дисертації, не виявлено.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих публікаціях, зарахованих за темою дисертації

Основні положення та результати дослідження пройшли апробацію на 22 наукових та науково-практичних конференціях.

Науково-практичні результати дисертації опубліковані в 5-ти наукових статтях у фахових виданнях України та 9-ти тезах матеріалів конференцій.

Опубліковані матеріали відображають зміст дисертації і відповідають вимогам пункту 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Практичне значення одержаних результатів.

Отримані висновки можуть бути інтегровані до навчальних програм із соціальної філософії, етики, релігієзнавства, культурології, теорії міжкультурної комунікації для спеціальності 033 «Філософія», а також використані під час викладання гуманітарних дисциплін у галузі знань 03 «Гуманітарні науки». Результати дисертації можуть слугувати аналітичною основою для розроблення національних і регіональних програм у сфері гуманітарної політики.

Зауваження до дисертації.

1. Дисертація містить положення, які потребують уточнення. Наприклад, на сторінці 61 стверджується, що міфологічна свідомість є однією з форм суспільної свідомості. Це твердження є вельми розпливчатим, тому що не містить в собі можливості змістовно розкрити особливості цієї форми соціальної свідомості в порівнянні з іншими формами суспільної свідомості. Доцільно було б порівняти міфологічну свідомість з відповідними їй формами суспільної свідомості – релігійною і філософською, щоб виявити, чим вони відрізняються одна від одної, а саме – в чому полягає природа кожного з цих видів духовного буття людини.

2. У дисертації зустрічаються деякі твердження, що знижують чіткість викладу змісту роботи. Наприклад, це стосується того, що говориться про індивідуальну міфотворчість. Справа в тому, що

міфологічний світогляд виник зі специфічних життєвих умов первісного суспільства, він був безособовим, колективним і сакральним за змістом. З цього видно, що безособовість і пов'язане з нею сакральне наповнення міфу, тобто його духовний зміст і виражають справжню природу міфу, відповідно, міфотворчість може бути лише безособовою. Міфотворчість принципово не може бути індивідуальною. Те, що називають індивідуальною міфотворчістю є псевдоміфотворчістю, тому що міфи, породжені індивідуальною свідомістю, не можуть мати сакрального змісту. З великою натяжкою індивідуальну міфотворчість можна пов'язати з фольклором, в якому з'являються зародки індивідуальної творчості, специфіку якої виражає продукування художньої форми вираження міфу.

3. В тексті дисертації є висловлювання, які мають принциповий характер, але логічно не впливають з попередніх положень (Див. : с. 68, с. 69, с. 70).

Зазначені зауваження не заперечують наукової новизни дисертації, її теоретичної і практичної значущості.

Загальна оцінка дисертації.

З огляду на актуальність теми дисертації та її наукову новизну, вважаю, що дисертація **«Трансформація міфологічної свідомості у сучасному суспільстві (на матеріалі індійської «нової міфології»)»** відповідає вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України №40 від 12 січня 2017 р. (зі змінами внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31 травня 2019) «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 341 від 21

березня 2022 р., №502 від 19 травня 2023 року та №507 від 03 травня 2024, а авторка дисертаційної роботи, **Марія Рижик**, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 033 «Філософія» у галузі знань 03 «Гуманітарні науки».

«16» червня 2025 р.

Рецензент:

кандидат філософських наук,

доцент кафедри філософії Одеського

національного університету імені І. І.

Мечникова

 Карпенко М. В.

ОСОБИСТИЙ ПІДПІС

КАРПЕНКО М. В.

ЗАСВІДЧУЮ

СТ. ІНСПЕКТОР ВІДДІЛУ КАДРІВ

Мир / Г. В. Любарська

